

Kinderen willen en kinderen krijgen

SIMON DE BRUIJN, MARTIJN HOGERBRUGGE
EN EVA-MARIA MERZ

Nederlandse vrouwen krijgen gemiddeld iets minder dan twee kinderen. Daarmee behoort Nederland tot de landen waar het kindertal boven het Europese gemiddelde ligt. Desalniettemin verwachten Nederlandse vrouwen en mannen net als in andere Europese landen meer kinderen te krijgen dan daadwerkelijk gebeurt. Welke factoren spelen een rol bij het realiseren van de kinderwens? Met behulp van gegevens uit het onderzoek *Familiebanden in Nederland* (NKPS – Netherlands Kinship Panel Study) wordt dit nader onderzocht.

Er zijn veel redenen waarom mensen voor kinderen kiezen. Uit onderzoek blijkt dat als we willen voorspellen of, en zo ja, hoeveel kinderen een stel zal krijgen, het vragen naar de intenties met betrekking tot de kinderwens een goede indicator is. Het uitspreken van de intentie om kinderen te krijgen, de kinderwens, is meer dan een impulsieve gedachte; volgens de theorie ontstaat een intentie op basis van afwegingen van mogelijke alternatieve keuzes. Het krijgen, verzorgen en opvoeden van kinderen is zeer ingrijpend en kan bijvoorbeeld concurreren met andere doelen en idealen in het leven zoals opleiding en werk. Wel blijkt uit Europees vergelijkend onderzoek dat in veel landen, waaronder Nederland, mensen meer kinderen willen dan ze uiteindelijk kunnen realiseren. Deze discrepantie is in figuur 1 weergegeven en doet de vraag rijzen wie er nou wel en wie er nou niet in slagen om hun kinderwens te verwezenlijken.

Op basis van gegevens uit het onderzoek naar familiebanden in Nederland (NKPS) kan inzicht worden verkregen in de factoren die een rol spelen bij het realiseren van de kinderwens. In het NKPS-onderzoek zijn in drie verschillende enquêterondes (2002/2003, 2006/2007 en 2009/2010) vragen gesteld over de kinderwens. Om een duidelijker beeld te krijgen welke mensen hun vruchtbaarheidsintenties wel of niet realiseren is gekeken naar mensen die een intentie uitspraken om binnen een aantal jaren kinderen te krijgen. Omdat in het NKPS-onderzoek, ongeveer om de vier jaar, in iedere ronde dezelfde mensen worden geïnterviewd, kijken wij naar de mensen die aangegeven hebben binnen vier jaar een kind te willen. Vervolgens hebben wij onderzocht wat er vier jaar later van deze plannen terecht is gekomen.

Realiseren van de kinderwens

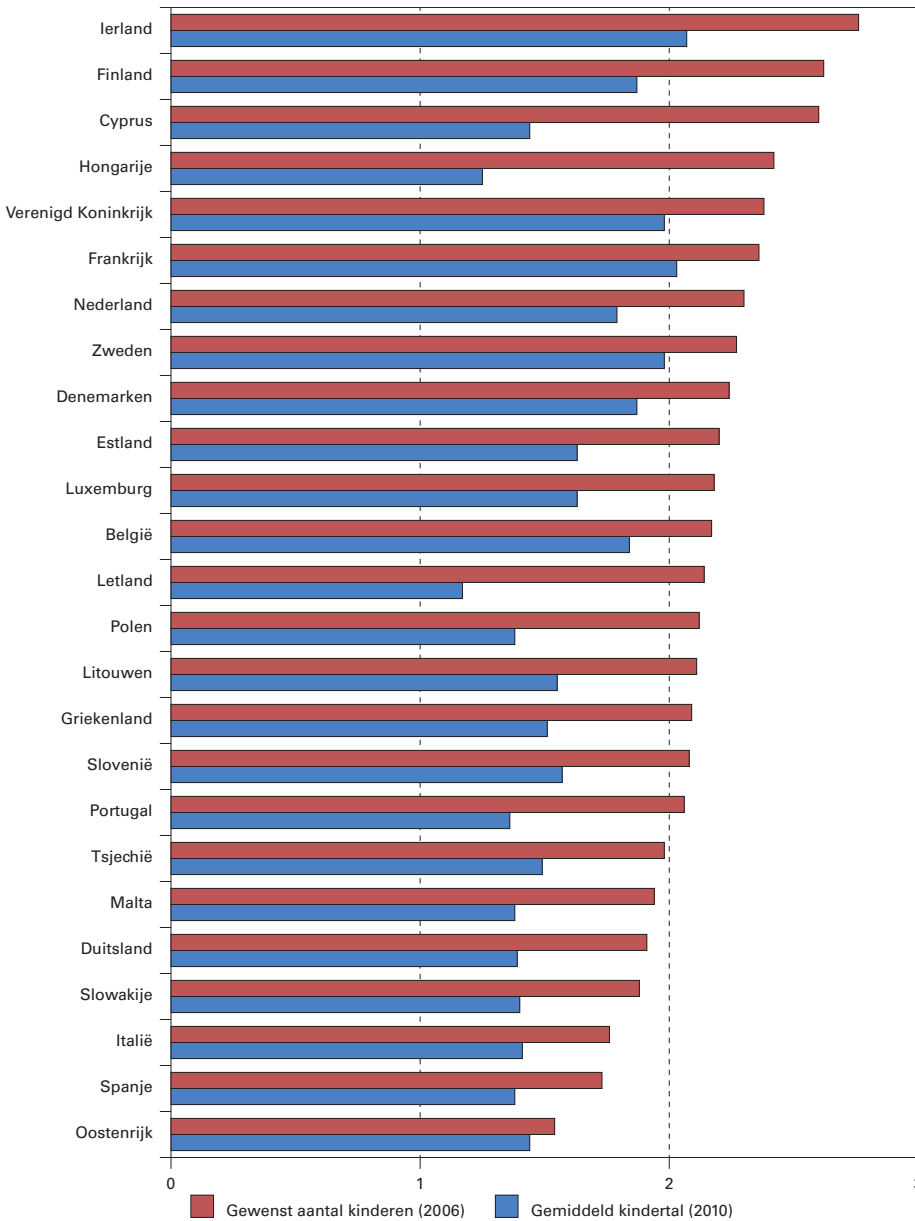
In figuur 2 wordt weergegeven hoeveel procent van de mensen er daadwerkelijk in slaagt om zijn intenties te realiseren. Van de mensen die in de periode 2002/2003 (de eerste NKPS-ronde) de intentie uitspraken binnen vier jaar een kind te willen, heeft 64 procent vier jaar later daadwerkelijk een kind. Voor de periode 2006/2007 (de tweede NKPS-ronde) is dit 69 procent. Naarmate de intentie in een verdere toekomst ligt, daalt het percentage mensen dat daadwerkelijk een kind

Foto: Jolande siebenga

krijgt. Van de mensen die in 2002 de intentie uitspraken om binnen één jaar een kind te krijgen realiseerde 73 procent dit ook. Van de mensen die de intentie hadden om over twee jaar een kind te krijgen was dit 70 procent, terwijl van de mensen die aangaven over drie jaar een kind te willen dit 49% was. Voor hen die ten slotte zeiden over vier jaar een kind te willen realiseerde 29 procent dit. Eenzelfde patroon zien we voor de mensen die in 2006 werden geïnterviewd. Respectievelijk 84%, 60%, 63% en 33% slaagde erin om hun intentie te verwezenlijken. Deze uitkomsten doen vermoeden dat naarmate mensen hun vruchtbaarheid in een verdere toekomst plannen ze meer geneigd zijn het gedrag uit te stellen. En van uitstel kan afstel komen. Immers, naarmate mensen ouder worden hebben ze minder tijd om daadwerkelijk nog kinderen te krijgen. In totaal slaagt 36 procent van de mensen er niet in om hun vruchtbaarheidsintenties binnen vier jaar te realiseren

Figuur 1. Verschillen tussen gewenst en gerealiseerd aantal kinderen in Europa

Bron: Eurobarometer 2006 (Testa, 2007) en Eurostat 2010.

Foto: RoelWijnants/flickr

(31 procent in de tweede NKPS-ronde). Dat kan heel goed te maken hebben met het veranderen van hun plannen in de loop van de tijd. Intenties zijn immers plannen, en die kunnen veranderen. Desalniettemin kunnen we ons afvragen waarin de mensen die hun intenties niet weten te realiseren, verschillen van degenen die dit wel weten te doen. Wij onderzochten de invloed van zowel de sociaal-demografische en relationele kenmerken als ook die van de woonomstandigheden op het realiseren van vruchtbaarheidsintenties. Omdat het hebben van een partner belangrijk is voor het krijgen van kinderen, hebben we hierbij alleen naar mensen met een partner gekeken.

Leeftijd, baan, opleiding ...

Leeftijd is een belangrijke factor als er naar het krijgen van kinderen gekeken wordt, omdat vruchtbaarheid afneemt naarmate men ouder wordt. Toch blijkt leeftijd in onze studie geen effect te hebben op het wel of niet realiseren van een kindervens. Dit komt wellicht doordat de groep mensen met een positieve kinderintentie vrij select is. Deze mensen hebben immers al de concrete wens voor kinderen uitgesproken en zijn zich daarom misschien zeer bewust van de dalende vruchtbaarheid op oudere leeftijd. In de analyse is er ook rekening mee gehouden of de respondent al één of meerdere kinderen had. Uit de gegevens blijkt dat wanneer men één kind heeft, men eerder de vruchtbaarheidsintenties verwezenlijkt dan wanneer men nog geen of twee of meer kinderen heeft. Dit resultaat lijkt de nog steeds heersende twee-kinderen-norm te ondersteunen. Daarnaast concurreert het krijgen van kinderen mogelijk met andere aspiraties in het leven, zoals het voltooien van een opleiding of het hebben van een baan. Uit ons onderzoek blijkt echter dat het hebben van een baan geen effect heeft op het wel of niet verwezenlijken van de vruchtbaarheidsintentie. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. De hoogte van de opleiding heeft echter wel een effect, zij het alleen

Foto: troff/stock.xchng

voor mannen. Hoe hoger de opleiding van de man des te eerder hij zijn vruchtbaarheidsintenties realiseert. Een mogelijke verklaring is dat hoger opgeleide mannen vaker betere banen hebben gepaard met een hoger salaris en daarom beter in staat zijn om een gezin te onderhouden. Voor vrouwen heeft de hoogte van de opleiding geen effect voor het vervullen van vruchtbaarheidsintenties.

De omgeving

Veel mensen zullen ook rekening houden met de omgeving waarin het kind zal opgroeien als ze nadenken over het krijgen van een kind. In het bijzonder is de kwaliteit van de relatie tussen de partners van belang. Maar wat is het effect van de duur en de kwaliteit van de partnerrelatie voor het wel of niet realiseren van de vruchtbaarheidsintenties? De duur van de relatie lijkt geen invloed te hebben, maar de kwaliteit wel. Het verbaast dan ook niet dat hoe beter partners hun relatie vinden, des te eerder ze hun kinderwens vervullen.

Voor het verwezenlijken van de kinderwens is er, ook in letterlijke zin, ruimte nodig. Ook de mogelijkheid om op te groeien in een veilige en kindvriendelijke omgeving telt mee. Uit ons onderzoek blijkt dat mensen die wonen in een eengezinswoning hun kinderwens eerder vervullen dan mensen die bijvoorbeeld in een appartement wonen. Dit kan onder meer komen doordat eengezinswoningen doorgaans ruimer zijn en ook vaker te vinden in buurten die meestal rustiger, veiliger en kindvriendelijker zijn.

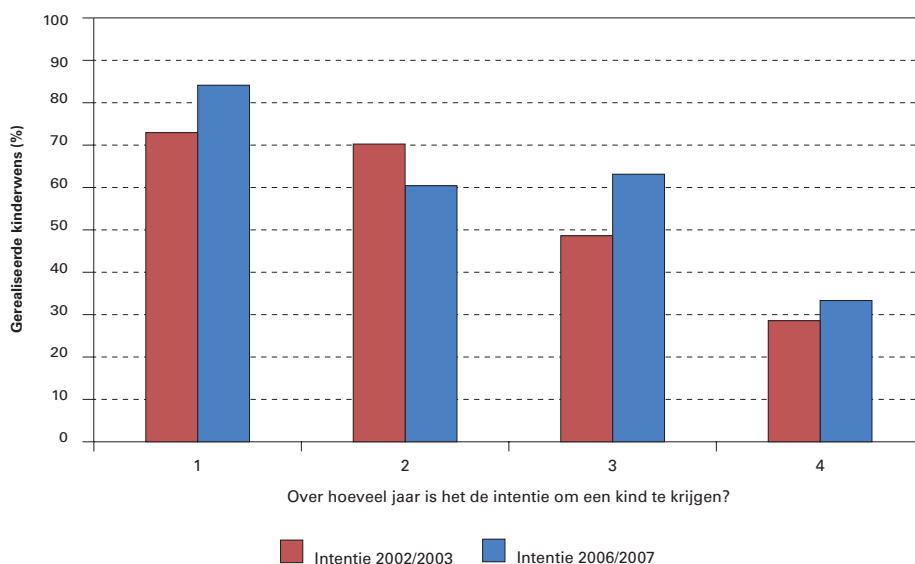
Grootouders

In het februari-nummer van Demos van vorig jaar schreef Fleur Thomése dat er aanwijzingen zijn dat de aanwezigheid van grootouders de vruchtbaarheid van koppels beïnvloedt. Onze resultaten laten zien dat alleen de aanwezigheid van de ouders van de vrouw een positief effect heeft op het realiseren van de vruchtbaarheidsintentie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het vaak de grootouders van moederszijde zijn die meer hulp en steun bieden aan jonge ouders dan de grootouders van vaderszijde, zoals uit ander onderzoek is gebleken.

Uitstel of afstel?

Mensen die al één kind hebben verwezenlijken de plannen voor een volgend kind eerder dan mensen zonder kinderen of mensen die al twee of meer kinderen hebben. Twee kinderen lijkt voor veel mensen het ideale aantal te zijn. Ook de kwaliteit van de partnerrelatie is van belang voor het realiseren van de kinderwens. Hoe beter de relatie des te eerder worden de plannen gerealiseerd. De hoogte van de opleiding van de man lijkt eveneens een rol te spelen, als ook het nog in leven zijn van de grootouders aan moederszijde. Ten slotte speelt ook de woonomgeving een rol bij het realiseren van de kinderwens. Het niet verwezenlijken van een kinderwens binnen een bepaald tijdvak, betekent echter niet dat het krijgen van kinderen ook meteen is uitgesloten. Sommige stellen zullen langer wachten tot de omstandigheden volgens hen geschikter zijn om een kind in op te laten groeien. Zij kunnen daar-

Figuur 2. Percentage personen dat hun kinderwens heeft gerealiseerd conform hun intentie

Bron: NKPS 2012.

door hun intenties in de loop van de tijd bijstellen. Intenties zijn immers niet onveranderlijk. Aan de andere kant kunnen partners, als er (te) lang gewacht wordt, mogelijk zoveel wennen aan hun huidige leefsituatie, dat de komst van een kind dit kan verstoren. Door het (te) lange wachten zou ook toenemende onvruchtbaarheid een rol kunnen spelen. Dan kan er van uitstel, afstel komen. Van de mensen die in 2002/2003 stelden kinderen te willen krijgen binnen vier jaar had 64 procent deze intentie vier jaar later ook gerealiseerd. Van de overgebleven 36 procent die hun intentie niet realiseerde, wilde 32 procent ten tijde van de tweede NKPS-ronde vier jaar later uiteindelijk geen kinderen meer en 11 procent twijfelde nog. Vergelijkbare resultaten zijn er bij de in 2006/2007 ondervraagden gevonden: hier realiseerde 69 procent hun kinderwens. Van de overgebleven 31 procent die hun intentie niet realiseerde wilde 22 procent vier jaar later geen kinderen meer en 19 procent twijfelde nog. Maar van uitstel komt niet altijd afstel, want van de mensen die hun oorspronkelijke kinderwens (ten tijde van de eerste NKPS-ronde) in 2006/2007 nog niet gerealiseerd hadden, heeft 30 procent in 2009/2010 alsnog een kind gekregen en daarmee hun kinderwens, weliswaar later dan verwacht, toch vervuld.

S. de Bruijn, M.J.A. Hogerbrugge M.Sc., NIDI en Universiteit Utrecht, en **dr. E.M. Merz**, NIDI, e-mail: bruijnde@nidi.nl

LITERATUUR:

- Kaptijn, R., F. Thomése, T.G. van Tilburg en A.C. Liefbroer (2010), How grandparents matter: support for the cooperative breeding hypothesis in a contemporary Dutch population. *Human Nature*, 21(4), p. 393-405.
- Testa, M.R. (2007), Childbearing preferences and family issues in Europe: evidence from the Eurobarometer 2006 Survey. *Vienna Yearbook of Population Research*, p. 357-379.
- Thomése, F. (2012), Meer kinderen als opa en oma oppassen? *Demos*, 28(2), p. 1-4.

IN MEMORIAM

Harry Bronsema (1947-2012)

Op 28 december 2012 overleed onze oud-collega Harry Bronsema. Harry was vanaf 1979 tot aan zijn vervroegde pensionering in 2011 aan het NIDI verbonden. Hij maakte vanaf de eerste jaargang in 1985 tot aan zijn pensioen deel uit van de redactie van DEMOS, laatstelijk als eindredacteur. Harry drukte een groot stempel op ons bulletin. Wij gedenken "Mister DEMOS" als fijne collega in vriendschap.